

УДК 327 (410:6) «20»

*Тетяна Богданова,
Олександра Калачова*

СУБСАХАРСЬКА АФРИКА У ЗОВНІШНІЙ ПОЛІТИЦІ ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ ЗА ПРЕМ'ЄРСТВА ДЕВІДА КЕМЕРОНА

Субсахарська Африка займає важливе місце у сучасній зовнішньополітичній стратегії Великої Британії. Основи напряду були закладені ще у 1997 році Ентоні Блером. Діючий британський уряд на чолі з Девідом Кемероном успадкував потужний зовнішньополітичний вектор африканської політики з продуманою структурою інститутів і механізмів, що продовжує розроблятися й удосконалюватися. Особливістю африканського континенту є його регіональний поділ на Північну Африку, що відноситься до арабського світу та розглядається у контексті зовнішньої політики Великої Британії як невід'ємна його частина, і Субсахарську Африку, що представляє суто африканську цивілізацію. Тому сьогодні під африканським регіоном частіше розуміють саме Африку на південь від Сахари (АПС) [1, с.678]. Актуальність дослідження підтверджується активним процесом розвитку африканської політики кабінету Д. Кемерона й тим фактом, що системного вивчення предмета на сучасному етапі немає ні у вітчизняній, ні у зарубіжній історіографії.

Пріоритети та розвиток зовнішньої політики Великої Британії розглядаються переважно у працях сучасних політологів – М.В. Мінаєва [2] та О.О. Терентьєва [3], а її африканський вектор досліджують Т. Кагілл [4], О.С. Кулькова [5] та П. Сміт [6]. Метою роботи є вивчення розвитку та визначення основних напрямів зовнішньої політики Великої Британії щодо країн Субсахарської Африки у ХХІ ст.

Зовнішньополітичні пріоритети африканської політики Великої Британії на початку ХХІ ст. оформилися у самостійний вектор, що свідчить про посилення ролі Африки у світовій політиці. Точкою відліку нового етапу у відносинах Лондону з африканським континентом автори вважають травень 2010 року, коли британський уряд очолив лідер Консервативної партії

Д. Кемерон. Даний період відзначається якісними змінами у структурі, механізмах і принципах африканської політики Великої Британії. Сьогодні важливу роль в її зовнішній політиці на африканському континенті відіграють такі фактори як спільне колоніальне минуле, що залишило після себе діючу мережу зв'язків, важлива роль діаспори, зростаючий потенціал континенту у цілому.

Автор погоджується з численними дослідниками, що новий прем'єр-міністр не приховує свого прагнення змінити британський зовнішньополітичний курс відповідно до пріоритетів свого кабінету [3, с.85]. У рамках політики «глобального залучення», що ґрунтується на участі у вирішенні світових проблем, консерватори закликають повернутися до споконвічної британської зовнішньої політики, що виходить далеко за межі Європи [2]. З оновленням британської влади по африканському вектору відбувся зсув від лейбористської політики «торгівля та допомога на рівних» до більш прагматичної консервативної політики «торгівля, а не допомога» [7]. Така зміна є природним кроком у рамках «нового реалізму» Д. Кемерона.

Також новий прем'єр провів ревізію існуючих інститутів і механізмів співпраці з Субсахарською Африкою. Відтепер керівні важелі африканського вектору зовнішньої політики держави знаходяться у Міністерстві закордонних справ і справ Співдружності Форін-офісі, а роль Департаменту міжнародної допомоги дещо зменшиться – він буде надавати більше допомоги, але меншій кількості країн.

Зовнішня політика консерваторів відзначається більшим прагматизмом та орієнтацією на бізнес, розглядаючи Африку як ринок, що швидко розвивається і має великий потенціал [5, с.44]. Цей факт говорить про серйозні наміри консерваторів підняти торговельні відносини з африканськими країнами на новий рівень, підтвердженням чого

стало турне Д. Кемерона країнами Субсахарської Африки у липні 2011 року.

Уряд Д. Кемерона не має права нівелювати здобутки ліберальної політики Т. Блера та Г. Брауна, тому активний інтерес до Субсахарської Африки залишається. До того ж співпраця з континентом приносить вигоду, тому є сенс для її розвитку й у подальшому.

Багатосторонній рівень співпраці Великої Британії з країнами континенту формалізується у трьох ключових напрямках.

По-перше, африканський континент займає помітне місце у політиці Великої Британії щодо захисту прав людини та демократії. Британський уряд пишається своєю роботою для підтримки демократії в окремих країнах, з урахуванням індивідуальних особливостей кожної країни, її історії та культури [8]. Сполучене Королівство використовує широку мережу міжнародних організацій для покращення стану демократичних процесів у Субсахарській Африці. Співпрацюючи з ООН та її спеціалізованими установами з прав людини, а також іншими міжнародними організаціями, що мають вплив на континенті (ЄС, Співдружність націй, G8 тощо), Лондон заявляє про свою занепокоєність проблемами африканських держав і намагається докласти усіх зусиль для їх вирішення [9].

Особливу увагу уряд Її Величності приділяє процесу виборів у країнах Субсахарської Африки, надаючи значну фінансову, технічну та кадрову підтримку місій міжнародних організацій зі спостереження за виборами та демократичним інститутам для сприяння мирному переходу влади і зведення до мінімуму можливості для шахрайства [10].

У сфері захисту прав людини в Африці на південь від Сахари провідну роль відіграє діяльність Великої Британії у рамках ООН та її спеціалізованих підрозділів. Серед пріоритетних країн у роботі ООН та її спеціалізованих підрозділів виділено Еритрею, ДРК, Зімбабве, Південний Судан, Сомалі та Судан [11, р.217]. Діяльність Великої Британії у рамках політики захисту прав людини та демократії є чудовим прикладом співпраці країни з міжнародними інституціями щодо подолання проблем, зокрема на африканському континенті.

По-друге, роль Великої Британії у пи-

таннях протидії піратству та тероризму у Субсахарській Африці важко переоцінити. Проблему тероризму та піратства в Африці Лондон відносить до сфери захисту власної національної безпеки. Це, зокрема, було зазначено у Щорічному квітневому звіті роботи Форін-офісу Великої Британії за 2011-12 рр. [11, р.6].

Уряд Д. Кемерона намагається через активну діяльність у всіх організаціях, що мають відношення до Африки, показати свою занепокоєність проблемами континенту, ініціюючи чимало програм щодо викорінення не тільки феномену тероризму та піратства, але й самих передумов їх існування. Це означає, що Велика Британія продовжує співпрацювати з міжнародним співтовариством для надання гуманітарної допомоги та сприяння розвитку, що допомагає усунути першопричини піратства у країнах Сахелю й Африканського Рогу.

Пріоритетною країною у цьому напрямку є Сомалі, що вже довгі роки відзначається великою політичною турбулентністю у Східній Африці [12]. Значних результатів було досягнуто на Лондонському саміті представників країн та організацій з питань Сомалі 23 лютого 2012 року, на якому було представлено понад 50 країн і міжнародних організацій, включаючи ООН [13]. Велика Британія заявила про себе як про провідного гравця, якому відведена важлива роль у міжнародних операціях, спрямованих на припинення піратства, надання гуманітарної допомоги та сприяння розвитку не тільки у Сомалі, а й у всьому регіоні. Лондон використовує всі свої ресурси для допомоги континенту у боротьбі з піратством і тероризмом. Окрім ООН, такі міжнародні організації як НАТО, ЄС є її ключовими партнерами у даному напрямку. Також тісно співпрацює Велика Британія з низкою африканських організацій (Африканський Союз, ЕКОВАС).

По-третє, попри критику з боку скептично настроєних політиків, Велика Британія відіграє активну роль у протистоянні головним викликам ХХІ століття на теренах африканського континенту. Держава вірить у те, що вкладаючи гроші у проекти проти зміни клімату в Африці, вона отримає неабиякі дивіденди у вигляді стабільності,

економічного зростання, конкурентоспроможності Субсахарської Африки перед загрозою природних катаклізмів. Лондон націлений на співпрацю з широким спектром організацій, які працюють у сфері охорони здоров'я, гуманітарної допомоги, зміни клімату та програмами управління [14, р.8-10].

Така активна діяльність Великої Британії з країнами АПС на багатосторонньому рівні свідчить про те, що вона не забуває про проблеми, пов'язані з Африкою. Сполучене Королівство докладає серйозних зусиль у розв'язанні проблеми бідності, конфліктів, піратства та тероризму, приділяє велику увагу питанням допомоги та роботі різних програм розвитку на континенті, особливо діючи у рамках ООН, Великої вісімки, ЄС, НАТО, Співдружності націй та інших організацій і форумів.

Двосторонній рівень співпраці з країнами Субсахарської Африки є важливим елементом африканського вектору зовнішньої політики Великої Британії, чому сприяють тісні історичні, культурні, економічні зв'язки з континентом. Коло партнерів серед африканських держав зовсім не обмежується країнами-членами Співдружності націй, проте саме у рамках цього утворення існує найтісніша співпраця.

Серед країн африканського континенту можна простежити поділ за зонами інтересів Великої Британії. Окрім традиційної зони Співдружності націй існує зона економічного інтересу (Ангола, Гана, Мозамбік). Також окремий підхід існує до країн з серйозними проблемами (Ефіопія, Кенія, Сомалі), що ґрунтується на принципі допомоги. Найбільш проблемними є відносини із ДРК, Еритреєю, Зімбабве та низкою інших країн, обмежених певними санкціями з боку Великої Британії. Кожна країна Субсахарської Африки має специфічні проблеми, у вирішенні яких британський уряд прагне допомогти. Тому важливим елементом двосторонніх відносин є гуманітарна й економічна допомога, за що Сполучене Королівство можна назвати справжнім меценатом континенту.

Ключовими партнерами Сполученого Королівства на континенті є Південно-Африканська Республіка та Нігерія. Ці дві країни володіють могутнім економічним і

політичним потенціалом у регіоні та співпраця з ними є вигідною Великої Британії в її прагненні економічного розвитку та політичної стабільності на континенті [15]. Пріоритетна важливість відносин Британії з ПАР та Нігерією на сьогоднішній день і позитивні перспективи у майбутньому неодноразово підтверджувалися заявами про подвоєння торгового обороту між країнами до 2015 року.

Отже, Африка є широким полем можливостей для Великобританії в її прагненні повернутися до політики «глобального залучення» у світові справи. Завдяки активній діяльності на континенті вона підтверджує свій статус світової держави з широким колом інтересів далеко поза її межами. Враховуючи зростання економічної вигідності співпраці з континентом, величезній кількості проблем і невирішених конфліктів і зростаючій конкуренції з «новими силами», тенденція нарощування активності африканського вектору зовнішньої політики Великобританії, на думку автора, збережеться й у майбутньому.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Мішин О.В. Теоретичні основи аналізу регіональної системи в Африці / Олександр Васильович Мішин // Гілея: науковий вісник. Збірник наукових праць / Гол. ред. В.М. Вашкевич. – К.: ВІР УАН, 2011. – Вип. 45. – С.678-684.
2. Минаев М.В. Удар сверх силы? Британская политика как прообраз европейской? / Максим Викторович Минаев [Електронний ресурс] // Россия в глобальной политике. – 2010. – 20 декабря. – Режим доступу: <http://www.globalaffairs.ru/number/Udar-sverkh-sily-15064>.
3. Терентьев А.А. Британия Дэвида Камерона / Александр Александрович Терентьев // Мировая экономика и международные отношения. – 2012. – № 1. – С.81-88.
4. Cargill T. More with less: Trend in UK diplomatic engagement in Sub-Saharan Africa / Tom Cargill [Електронний ресурс] // Chatham House. Africa Programme Paper: AFP PP. – 2011/03. – May 2011. – Режим доступу: http://www.chathamhouse.org/sites/default/files/19366_0511pp_cargill.pdf
5. Кулькова О.С. Африканская политика Великобритании при правительстве Д. Кэмерона (2010-2012 гг.) / Ольга Сергеевна Кулькова // Проблемы изучения Африки в России и за рубежом: Материалы XI школы молодых африканистов России. – Казань, 2012. – С.44-46.
6. Smith P. UK/Africa: The ties that bind us / Patrick Smith [Електронний ресурс] // The Africa Report. – 2011. – August-September. – Режим доступу:

<http://www.theafricareport.com/Sectors/ukafrica-the-ties-that-bind-us.html>

7. PM's speech on aid, trade and democracy [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Офісу прем'єр-міністра Великобританії. – 2011. – July 19. – Режим доступу: <http://www.number10.gov.uk/news/pms-speech-on-aid-trade-and-democracy/>

8. Policy. Promoting human rights internationally. Democracy and the rule of law [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Уряду Великобританії. – Режим доступу: <https://www.gov.uk/government/policies/promoting-human-rights-internationally/supporting-pages/democracy-and-the-rule-of-law>

9. FCO Human Rights and Democracy Programme Strategy [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Уряду Великобританії. – Режим доступу: <https://www.gov.uk/government/policies/promoting-human-rights-internationally/supporting-pages/human-rights-and-democracy-programme>

10. Human Rights and Democracy: The 2012 Foreign & Commonwealth Office Report [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Уряду Великобританії. – Режим доступу: https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/186688/Cm_8593_Accessible_complete.pdf

11. Foreign and Commonwealth Office. Annual Report and Accounts 2011-12 (For the year ended 31

March 2012) [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Уряду Великобританії. – Режим доступу: https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/32880/annual-report-accounts-2011-12.pdf

12. Preventing and reducing piracy off the coast of Somalia [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Уряду Великобританії. – Режим доступу: <https://www.gov.uk/government/policies/preventing-and-reducing-piracy-off-the-coast-of-somalia>

13. Лондонський саммит підтримав боротьбу Сомалі з тероризмом [Електронний ресурс] // BBC News. – 2012. – 24 лютого. – Режим доступу: http://www.bbc.co.uk/russian/international/2012/02/120223_london_conference_somali.shtml

14. Summary of DFID's Regional Programme in Africa 2011-2015 [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Уряду Великобританії. – 2012. – Режим доступу: https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/67339/afr-reg-2011-summary.pdf

15. UK and Africa: Delivering prosperity together. Minister for Africa Henry Bellingham has delivered a keynote speech emphasising the UK's desire to build an economic partnership with Africa [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Уряду Великобританії. – 2010. – December 16. – Режим доступу: <https://www.gov.uk/government/news/uk-and-africa-delivering-prosperity-together>

Тетяна Богданова, Олександра Калачова Субсахарська Африка у зовнішній політиці Великої Британії за прем'єрства Девіда Кемерона

У статті мова йде про зміст африканського напрямку британської зовнішньої політики. Особлива увага звертається на зміни в африканській політиці за прем'єрство Девіда Кемерона. Визначено головних партнерів Великої Британії в Африці, виявлено ключові сфери багатостороннього співробітництва.

Ключові слова: Велика Британія, Субсахарська Африка, африканський вектор, політика Девіда Кемерона

Татьяна Богданова, Александра Калачева Субсахарская Африка во внешней политике Великобритании в премьерство Дэвида Кэмерона

В статье идет речь о содержании африканского направления британской внешней политики. Особое внимание уделяется изменениям в африканской политике кабинета Дэвида Кэмерона. Установлены главные партнеры Великобритании в Африке, выявлены ключевые сферы многостороннего сотрудничества.

Ключевые слова: Великобритания, Субсахарская Африка, африканский вектор, политика Дэвида Кэмерона

Tetyana Bogdanova, Olexandra Kalachova Sub-Saharan Africa in the foreign policy of the United Kingdom under the Cabinet of David Cameron

The article focuses on the content of Sub-Saharan Africa's direction of British foreign policy. Special attention is drawn to changes in the African foreign policy under the Cabinet of David Cameron. The major UK partners in Africa are outlined and the key areas of multilateral cooperation are detected.

Keywords: Great Britain, Sub-Saharan Africa, African vector, David Cameron's policy

Рецензенти:

Тихонов А.К., д.і.н., професор

Тригуб О.П., д.і.н., доцент

Надійшла до редакції 3.09.2012 р.